

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA QUẢN LÝ VĂN HÓA – NGHỆ THUẬT

**NGHIÊN CỨU CÁC NGHI LỄ
TANG MA CỦA NGƯỜI TÀY BẮC KẠN**

**KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
CỬ NHÂN VĂN HÓA**

Giảng viên hướng dẫn : PGS-TS Nguyễn Thị Lan Thanh

Sinh viên thực hiện : Bế Thị Thời

Lớp : Quản lý văn hoá 7C

Niên khóa : 2006- 2010

HÀ NỘI – 2010.

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
MỞ ĐẦU	4
1. Lí do chọn đề tài.	4
2. Mục đích nghiên cứu.	6
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.	6
4. Phương pháp nghiên cứu.	6
5. Đóng góp của đề tài.	7
6. Cấu trúc đề tài.	7
 CHƯƠNG 1 : KHÁI QUÁT VỀ DÂN TỘC TÀY Ở BẮC KẠN	
1.1. Đặc điểm tự nhiên, kinh tế - xã hội tỉnh Bắc Kạn.	
<i>1.1.1. Điều kiện tự nhiên.</i>	
<i>1.1.2. Tình hình kinh tế - xã hội.</i>	
1.2. Giới thiệu sơ lược về dân tộc Tày ở Bắc Kạn.	
<i>1.2.1. Đời sống kinh tế.</i>	
<i>1.2.2. Phong tục tập quán.</i>	
<i>1.2.3. Tín ngưỡng, tôn giáo.</i>	
 CHƯƠNG 2 : CÁC NGHI LỄ TANG MA CỦA NGƯỜI TÀY BẮC KẠN	
2.1. Một số khái niệm, quan niệm về tang ma	
2.2. Các nghi lễ tang ma cổ truyền của người Tày Bắc Kạn.	
<i>2.2.1: Ứng xử trước tang lễ.</i>	
<i>2.2.2. Các nghi lễ trong quá trình tổ chức tang ma</i>	
<i>2.2.3. Các nghi lễ sau khi chôn.</i>	
2.3. Sự biến đổi của các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn trong giai đoạn hiện nay.	
2.4. Các lễ thức trong tang ma dành cho những trường hợp đặc biệt.	
2.5. Bản sắc văn hóa trong các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn.	

CHƯƠNG 3 : BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY BẢN SẮC VĂN HÓA TRONG CÁC NGHI LỄ TANG MA CỦA NGƯỜI TÀY BẮC KẠN

- 3.1. Giải quyết hài hòa mối quan hệ giữa kinh tế và văn hóa.**
- 3.2. Giải pháp tuyên truyền, giáo dục. ....**
- 3.3. Đầu tư cho việc giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa.**
- 3.4. Chế độ chính sách đãi ngộ với các cán bộ văn hóa vùng cao.**

KẾT LUẬN

DANH SÁCH TÀI LIỆU THAM KHẢO 8

PHỤ LỤC

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài.

Trong cộng đồng 54 dân tộc anh em cùng sinh sống trên dải đất Việt Nam hình chữ S, mỗi dân tộc lại mang trong mình một bản sắc văn hóa, một âm hưởng truyền thống riêng. Hội tụ tất cả những bản sắc ấy lại thành một vườn hoa văn hóa đa sắc màu trong nền văn hóa Việt Nam thống nhất. Văn hóa dân tộc là kết tinh tinh hoa cuộc sống, là tiếng nói của các thế hệ cha ông từ bao đời truyền lại. Việc tìm hiểu nền văn hóa dân tộc là trách nhiệm của những thế hệ sau, có như vậy thì thế hệ chúng ta và các thế hệ tương lai mới có thể hiểu được những gì cha ông đã gửi gắm lại thông qua các giá trị văn hóa, để từ việc hiểu biết đi đến tôn trọng, giữ gìn và phát huy những giá trị văn hóa ấy.

Dân tộc Tày là một tộc người có số lượng dân cư khá lớn trong các dân tộc thiểu số ở Việt Nam, cư trú chủ yếu ở các tỉnh miền núi Việt Bắc. Họ có tập quán và trình độ sản xuất khá tiến bộ, có nền văn hóa lâu đời, phong phú, độc đáo và đặc sắc. Truyền thống văn hóa của dân tộc Tày nói riêng và cộng đồng các dân tộc Việt nam nói chung đang bị biến đổi sâu sắc bởi sự giao lưu kinh tế, văn hóa giữa các dân tộc trong và ngoài nước. Vì vậy, hơn bao giờ hết chúng ta phải nhìn nhận thật nghiêm túc về vấn đề khôi phục, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa dân tộc trong thời đại mới, cuộc sống văn minh, công nghiệp chỉ được phát triển trên nền tảng vững chắc là nền văn hóa dân tộc. Điều này đã được khẳng định trong Nghị quyết TƯ 5 khóa VIII, Văn kiện Đại hội Đảng khóa VII, khóa VIII.

Văn hóa tâm linh và tín ngưỡng, tôn giáo chiếm một vị trí quan trọng trong đời sống văn hóa Việt Nam nói chung và từng tộc người nói riêng. Mỗi con người ngoài quan hệ giao lưu, liên hệ với cộng đồng xã hội còn quan tâm

đến thế giới bên ngoài cuộc sống, đó là thế giới của thần linh và thế giới của người chết (Thế giới linh hồn). Mỗi quan tâm ấy thể hiện qua các nghi lễ, lễ hội và việc thực hiện nghi lễ chính là sự giao lưu, giao cảm của con người với các thần linh, linh hồn, đặc biệt được thể hiện qua tang lễ là cả một hệ thống các nghi lễ tôn giáo, tín ngưỡng liên quan tới người chết mà ở dân tộc nào cũng có.

Là một thành tố quan trọng trong lĩnh vực văn hóa xã hội, các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn đã biểu hiện hết sức sâu sắc đạo hiếu, đạo nghĩa của những người còn sống dành cho người đã mất. Cái chết kết thúc một cuộc đời con người trên cõi trần gian để bước vào thế giới vĩnh hằng, một thế giới siêu thực cho đến nay vẫn vô cùng bí ẩn nhưng lại có trong tâm thức của mỗi người. Trong khi con người đang cố gắng tìm hiểu về cái tâm thức ấy trong quan niệm tang ma của các dân tộc nói chung và của người Tày nói riêng thì các nghi lễ biểu hiện của nó đã có nhiều biến đổi do sự giao thoa mạnh mẽ và ngày càng sâu sắc của xã hội trong nền kinh tế thị trường. Xu hướng đơn giản hóa các nghi lễ tinh thần trong tang ma cầu kỳ, phức tạp, các tập tục ăn uống và lệ làng ngày càng rõ, nhiều khi làm biến dạng các nghi lễ, tập tục truyền thống. Mặt khác thế hệ các thầy Tào lớp trước lớn tuổi đang nhanh chóng mất dần, trong khi các thế hệ trẻ không muốn kế tục nghề làm thầy cúng của cha ông mình. Điều đó khiến cho các nghi lễ và các quan niệm giữa sự sống và cái chết của người Tày ngày càng bị thất truyền.

Là một người con sinh ra và lớn lên ở Bắc Kạn, lại là người dân tộc Tày nên phần nào có sự hiểu biết sơ lược về nền văn hóa của dân tộc mình. Bản thân tác giả cũng nhận thấy sự biến đổi và mai một dần của các giá trị văn hóa dân tộc, trong đó có hệ thống các nghi lễ tang ma. Việc tìm hiểu, nghiên cứu về các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn là một việc làm thiết thực để đóng góp một phần công sức nhỏ bé vào việc bảo lưu, giữ gìn và phát huy các

giá trị văn hóa dân tộc Tày, góp phần xây dựng một nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc.

2. Mục đích nghiên cứu.

Khóa luận bước đầu tìm hiểu các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn từ khi chuẩn bị có người chết cho tới khi kết thúc đám tang và một số thủ tục cúng, giỗ người chết. Thông qua đó, hiểu và nắm bắt được những giá trị tích cực và tiêu cực trong tang ma người Tày.

Nghiên cứu tâm linh, tín ngưỡng và các hình thức văn hóa được sử dụng, thể hiện trong tang ma cổ truyền của người Tày Bắc Kạn để rút ra những giá trị văn hóa, những quan điểm mang tính nhân văn về sự sống và cái chết trong mối quan hệ giữa cá nhân và cộng đồng về cả mặt tích cực và tiêu cực, tiến bộ và lạc hậu, từ đó có những định hướng trong việc tổ chức, thực hiện các nghi lễ tang ma phù hợp với sự phát triển của thời đại và được nhân dân chấp nhận.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.

Các nghi lễ tang ma cổ truyền gồm các qui tắc, nghi lễ tang ma, hoạt động của người sống dành cho người chết, quan niệm về sự sống và cái chết theo triết lý của người Tày Bắc Kạn. Một số sự biến đổi trong các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn trong giai đoạn hiện nay.

Thực hiện nghiên cứu trên phạm vi địa bàn tỉnh Bắc Kạn tập trung chủ yếu vào các địa điểm thị xã Bắc Kạn và hai huyện Bạch Thông, Chợ Mới.

4. Phương pháp nghiên cứu.

Cơ sở lý luận của khóa luận có tham khảo, sử dụng phương pháp duy vật biện chứng, vận dụng và tham khảo quan điểm của Đảng và nhà nước thông qua các văn kiện, nghị quyết, nghị định, thông tư... liên quan tới việc tổ chức hội hè, đình đám, cưới xin, tang ma ở Việt Nam.

Kế thừa những thành tựu nghiên cứu, lý luận và phương pháp luận của các nhà nghiên cứu, các nhà dân tộc học .

Phương pháp được sử dụng chủ yếu là điền dã dân tộc học với các hoạt động: tham dự trực tiếp các nghi lễ tang ma, khảo sát, phỏng vấn, ghi chép lấy thông tin từ các thầy Tào, người giúp việc thầy Tào, người cao tuổi ở địa phương.

5. Đóng góp của đề tài.

Đóng góp thêm nguồn tư liệu có từ thực tiễn, qua đó thấy được sắc thái riêng của địa phương, góp phần cung cấp cho các nhà nghiên cứu, những người quan tâm tới đề tài những hiểu biết sơ lược về phong tục, tập quán của người Tày Bắc Kạn nhất là các nghi lễ trong tang ma.

Kết quả tìm hiểu, nghiên cứu của khóa luận cung cấp tư liệu cho các cấp chính quyền, các nhà quản lý văn hóa tỉnh Bắc Kạn cơ sở để định hướng các chính sách xã hội – văn hóa, giáo dục giúp cho địa phương lưu giữ, bảo tồn các giá trị tích cực, lược bỏ các yếu tố tiêu cực trong phong tục tang ma của người Tày nói riêng và các giá trị văn hóa của cộng đồng các dân tộc trong tỉnh nói chung nhằm giữ gìn và phát huy các nét đẹp văn hoá dân tộc.

6. Cấu trúc đề tài.

Ngoài mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, phụ lục thì nội dung chính của khóa luận bao gồm 3 chương:

Chương 1: Khái quát về dân tộc Tày tỉnh Bắc Kạn.

Chương 2: Các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn.

Chương 3: Bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa trong các nghi lễ tang ma của người Tày Bắc Kạn.

DANH SÁCH TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đỗ Thúy Bình, (1991), *Hôn nhân và gia đình các dân tộc Tày, Nùng, Thái ở Việt Nam*, Nxb khoa học xã hội
2. Phan Kế Bính(1990), *Việt Nam phong tục*, Nxb tp Hồ Chí Minh
3. Bê Viết Đăng(1995), *Năm mươi năm các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội
4. Hoàng Quyết, Tấn Dũng (1991), *Phong tục tập quán dân tộc Tày ở Việt Bắc*, Nxb văn hóa dân tộc
5. Nguyễn Khoa Điềm, (1994), *Giữ gìn và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc*, NXB Văn hoá dân tộc, Hà Nội.
6. Gs Vũ Ngọc Khánh, Phạm Minh Thảo, (2005), *Từ điển Việt Nam Văn hoá, tín ngưỡng, phong tục*, NXB Văn hoá thông tin, Hà Nội.
7. Trịnh Trúc Lâm(chủ biên), (2002), *Địa lý tỉnh Bắc Kạn*, Sở giáo dục và Đào tạo Bắc Kạn.
8. Hồ Chí Minh toàn tập, tập 11, tr127-138(*Bài nói chuyện tại hội nghị tuyên giáo miền núi - 31/08/1963*).
9. Hà Văn Thư, Lã Văn Lô, (1984), *Văn hóa Tày, Nùng*, Nxb Văn hóa
10. Nhất Thanh, Vũ Văn Khiếu,(1968), *Đất Lè Quê Thái*, Saigon.
11. Lê Bá Thảo(...), *Miền núi và con người*, Nxb Khoa học và kỹ thuật.
12. Lê Bá Thắng, (1990), *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb văn hóa dân tộc
13. Hoàng Đức Hoan, Đỗ Đình Thông, Ma Xuân Thu(chủ biên), (2004), *Bản sắc và truyền thống văn hoá các dân tộc tỉnh Bắc Kạn*, NXB Văn hoá dân tộc, Hà Nội.

14. Nguyễn Thị Yên, (2009), *Tín ngưỡng dân gian Tày Nùng*, Nxb Khoa học xã hội
15. *Bắc Kạn thế và lực mới trong thế kỷ XXI*, (2003), NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
16. *Bốn mươi năm dân tộc Tày tiến lên dưới ngọn cờ vẻ vang của Đảng*, Ban dân tộc trung ương - Ủy ban dân tộc chính phủ, H, 1958
17. *Góp phần nghiên cứu bản lĩnh bản sắc các dân tộc ở Việt Nam*, (1980), Viện dân tộc học, Nxb khoa học xã hội
18. *Các dân tộc ở Bắc Kạn*, (2003), Nxb Thế giới, Tạp chí dân tộc và thời đại.
19. Nhiều tác giả, (2009), *Người Tày ở Việt Nam*, Nxb thông tấn
20. Nhiều tác giả, (1959), *Các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa
21. Nhiều tác giả, (1992), *Các dân tộc Tày, Nùng Việt Nam*, Viện dân tộc học Việt Nam.
22. *Nghị quyết Trung ương 5 khoá VIII*, (16/7/1998).
23. *Văn kiện Đại hội Đảng lần thứ X*, (2006).
24. *Báo cáo tổng kết một số kết quả đạt được sau 10 năm tái thành lập tỉnh của tỉnh Bắc Kạn* (2007).
25. *Chỉ thị số 14 -1998/CT-TTg* của thủ tướng chính phủ về việc thực hiện nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang, lễ hội
26. *Thông tư số 04-1998/TT-BVHTT* ngày 11-7-1998 của Bộ Văn hóa Thông tin hướng dẫn thực hiện nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang việc lễ hội).

**DANH SÁCH NHỮNG NGƯỜI CUNG CẤP THÔNG TIN,
TƯ LIỆU**

stt	Họ và tên	Dân tộc	Tuổi	Địa chỉ	Nghề nghiệp
01	Ông: Hà Văn Giường	Tày	55	Thanh Mai, Chợ Mới, Bắc Kạn	Làm ruộng
02	Ông: Triệu La Phủ	Tày	65	Thôn Bắc Lênh Chang, Lục Bình, Bạch Thông, Bắc Kạn.	Thầy Tào
03	Ông: Phùng Minh Phương	Tày	62	Cắm Giàng, Bạch Thông, Bắc Kạn	Thầy cúng
04	Ông: Triệu Văn Tượng	Tày	75	Phường Minh Khai, thị xã Bắc Kạn, Bắc Kạn	Cán bộ hưu trí
05	Ông: Lường Văn Việt	Tày	63	Bản Nà Nghiu, Lục Bình, Bạch Thông, Bắc Kạn.	Thầy Tào